

Plan građevinske obnove i revitalizacije sklopa Kule Stojana Jankovića 2013 - 2015 g.

(kulturno dobro u registru kulturnih dobara: Islam Grčki, Kula Stojana Jankovića i crkva sv. Đurđa, Oznaka kulturnog dobra: Z-2805)

Generalni strateški plan se temelji na fizičkoj obnovi Kule Jankovića te revitalizaciji kompleksa stavljanjem velikih dijelova u javnu funkciju (zamišljen je oko 2002 g., a službeno detaljnije razrađen 2006 g., kroz osnivanje „Društva za obnovu i revitalizaciju kule Stojana Jankovića – Mostovi“^{cl*}, njenim Statutom i drugim pratećim dokumentima.

Strateški plan fizičke obnove kulturnog dobra Kule Janković Stojana i crkve sv. Đurđa, temelji se na prioritetima :

- 1) kompletna obnova zgrada sklopa Kule Jankovića (dosad je napravljena osnovna konstruktivna i građevinska sanacija većine najstarijih i najvažnijih zgrada te zatvaranje objekta – prozori i vanjska vrata koji štite objekte od atmosferilija i vandalizma – do sada je obnovljeno blizu 90% krovova i oko 90% prozora i vanjskih vrata povijesne jezgre Kule),
- 2) obnova vanjskih zidova, koji štite središnji dio kompleksa i crkvicu od provala/vandalizama (krađe obrađenog kamena, itd). Za sada obnovljeni veliki dijelovi zidina središnjeg dijela kompleksa, uključivo glavni i južni ulazi s velikim vratima. te
- 3) obnova rezidencijalnih dijelova, koji omogućuju provođenje revitalizacijskih aktivnosti^{2*} te smještaja korisnika (vlasnika i povremenog smještaja drugih sudionika aktivnosti)..

Za kompletnu obnovu glavnine kompleksa, „Faza 2“, (povijesno najvažniji a i najveći dio kompleksa) izrađena je detaljna dokumentacija, od Statusa postojećeg stanja do Izvedbene projektne dokumentacije.

Drugi dio strateškog plana je da paralelno s obnovom što brže teče i postepena **revitalizacija**^{2*} kompleksa. Temelji se na odluci vlasnika da se **veliki dijelovi Kule koriste za javne namjene, te da se nakon obnove što prije stave u funkciju**. Konkretno, to je značilo da se, dijelovi kompleksa dovoljno sanirani da ne predstavljaju opasnost, odmah počnu koristiti za aktivnosti^{2*}, što je započelo već od 2005 g.. **Dio istog strateškog plana jest da se dovoljno uređeni dijelovi kompleksa što prije otvore i za posjetitelje.**

Sredinom 2012 g. stekli su se uvjeti (konstruktivna i građevinska sanacija od strane Ministarstva kulture RH., te unutarne uređenje dva značajna prostora, kroz Grant američke fondacije *Tourism Cares*) da se **25. 07. Kula svečano otvori za posjetitelje**. Tada je otvoren obnovljen postav **etnografske zbirke** u 'Staroj kužini' te foto-izložba '*Ususret obnovljenoj Kuli*' u 'Sali'. Dodatno, obnovom stepeništa 2011 g., moguće je popeti se na obnovljenu „**kulu- vidikovac**“ s kojeg se pruža neometan vidik kroz svih 360°. Prema jugu pogled ide na Ravne kotare i dalje sve do zadarskih otoka, a na sjevernoj strani prema planinskom lancu Velebita, U suterenskom dijelu istog objekta posjetitelji mogu, ako je danje svjetlo dovoljno jako, vidjeti i '**tamnicu**' (zasad bez sadržaja), te impresivnu podzemnu 'samicu'. Ubrzo zatim organizirani su „**Otvoreni dani Kule Jankovića**“ (*Jankovic Castle Awareness days*, u okviru aktivnosti Udruge u projektu EU IPA Sveučilište). Značajan odjek tih događanja u medijima te dolazak velikog broja posjetitelja (blizu 500 u 2012 g.) pokazuje i značajni turistički potencijal kule^{3*} kao zanimljivog mjesta posjeta jednog objekta kulturnog naslijeđa.

Strateški plan za nastavak obnove Kule Jankovića, uz paralelno stavljanje u funkciju obnovljenih dijelova.

Preostali poslovi fizičke obnove povijesnog dijela Kule uključuju:

- 1) Dovršenje građevinska sanacija objekta „Stara kuća“ (preostalo injektiranje zidova dijela prvog kata te drugog kata, žbukanje zidova prvog i drugog kata, stepenice sa prvog na drugi kat, razvod elektrike, te podovi u „Staroj kući te u “Sali“)

Stara kuća je glavni povijesni objekt Kule predviđen za javnu namjenu, gdje bi se pohranili i djelomično i izložili artefakti po povratku kulturnih dobara odnesenih iz Kule Jankovića, prema dogovoru Hrvatsko-Srpske međudržavne komisije o povratu kulturnih dobara u Hrvatsku. Već u 2012 g. u potpunosti se dovršilo uređenje prizemlja „Stare kuće“ (uz sufinanciranje EU IPA Sveučilište projekta) i odmah stavilo u funkciju.

2) Sanacija prostorija „Tamnica“ i „Ispred tamnice“ (osim prostorije duboke „Samice“, jer ona zahtijeva dodatno istraživanje), uključivo razvod struje i vrata tamnice.

3) Nastavak obnove rezidencijalnog dijela (manjim dijelom sufinanciran iz projekta EU IPA CMS): te obnova krova trijema zgrade „novi stan“ sa sjeverne strane

4) Nastavak obnove tradicijske zgrade „Kotarina“ (dinamika ovisna o sufinanciranju Ministarstva turizma RH)

5) Popravak i djelomična obnova preostalog dijela vanjskih zidina središnjeg dijela kompleksa te djelomična obnova sjevero-istočnog zida^{4*}, oko crkve Sv. Đurđa i starog groblja, prema cesti te manji (za sada) popravak krova crkve.

6) Obnova kule-stražare uz glavni ulaz u kompleks („Ortulanica“, dimenzije 5x5 m², sada u ruševnom stanju). Za tu zgradu nakon obnove, osim vizualnih kvaliteta i strateškog položaja uz glavni ulaz, lako je zamisliti niz javnih namjena s obzirom na položaj.)

7) Popločenje donjeg dijela „male avlije“ (prilaz „Tamnici“)

8) Obnova cijele „sjeverna fronta“ (gotovo 1/3 središnjeg dijela kompleksa) u cjelini se očekuje iz drugih izvora – molim vidjeti Napomenu)

Paralelno s fizičkom obnovom objekata provodi se i obnova vrijednog *Arboretuma* (parkovnog dijela kompleksa, oko 4 ha), ali taj proces teče znatno sporije.

S povratom zbirki (od kojih je prva već postavljena), neophodan je alarmni sistem za zaštitu objekta

Strateški plan za nastavak obnove Kule Jankovića kroz 2013-2015 g., uz paralelno stavljanje u funkciju obnovljenih dijelova.:

1) Planira se dovršiti osnovna građevinska sanacija objekta „Stara kuća“ (preostalo injektiranje zidova dijela prvog kata te drugog kata, žbukanje zidova prvog i drugog kata, stepenice sa prvog na drugi kat)

Stara kuća je glavni objekt gdje bi se pohranili i djelomično i izložili artefakti po povratku kulturnih dobara odnesenih iz Kule Jankovića, a na temelju dovršenja rada Hrvatsko-Srpske međudržavne komisije o povratu kulturnih dobara u Hrvatsku.

U potpunosti bi se dovršilo uređenje prizemlja „stare kuće“ (uz dosadašnje radove u 2012.g., sufinancirane EU-Sveučilište projektom)

2) Uvođenje i razvod struje u Tamnici i prostoriji „Ispred tamnici“ (osim prostorije i podzemnog prostora, odnosno rupe „samice“, jer ona zahtijeva dodatno arheološko istraživanje)

3) Nastavak bazične obnove rezidencijalnog dijela (sufinanciranje projekta IPA CMS) a) Pod i strop u prvom katu zgrade „Novi stan“, b) žbukanje zidova prostorija „Čelija“ i „Konoba“, pod u zgradi „magazin“).

4) Vrata tamnice te još troja unutrašnja vrata. (Ulaz prema stepenicama za Kulu, „trećoj sobi“ stare kuće, te iz „Budine sobe“.

5) Popravio bi se, odnosno djelomično obnovio, zid oko crkvice prema cesti (sjevero-istočni zid) što je ujedno preduvjet (prema Prof. B. Aničić, Agronomski fakultet, u okviru IPA sveučilište projekta) da bi se mogla obnoviti (sada uništena) šuma borova i čempresa, koja je štitila crkvicu od snažnih naleta bure kojima je sada izložena i koja sada oštećuje krov crkvice (obnovljen 2002 g.), koji već treba popravljati.

6) Obnovio bi se krov trijema zgrade „novi stan“ sa sjeverne strane

7) Nastavak obnove zgrade „Kotarina“ (dinamika ovisna o sufinanciranju Ministarstva turizma RH koje je pokazalo interes za pomoć u obnovi ovog izuzetnog tradicijskog zdanja)

Osim bitno poboljšanih fizičkih uvjeta da se dislocirana kulturna dobra mogu vratiti u Kulu, te poboljšanih uvjeta rada i smještaja za sudionike revitalizacijskih aktivnosti, u ovom 3-godišnjem periodu još dva prostora Kule Jankovića bi se uredila i otvorila za posjetitelje:

- a) Prizemlje "stare kuće", gdje bi se u prostoriji „Škritorij“ uredilo nekoliko cjelina, anticipirajući kasnije uređene prostore: 1) Zbirka knjiga svih izdanja književnih dijela Vladana Desnice i njihovih prijevoda na strane jezike, 2) Zbirka knjiga o Kuli Jankovića i Ravnim Kotarima, monografije o ličnostima povezanih s Kulom, itd., a, koje su nastale kao rezultat revitalizacijskih aktivnosti u posljednjem desetljeću, 3) Više informativnih panoa o Kuli Jankovića, aktivnostima u njoj te snalaženja u obilasku kompleksa, i 4) Reprodukcijske više starih katastarskih karata, planova parka oko Kule, itd
  - b) U prostoru Tamnice i ispred Tamnice uredila bi se arheološka zbirka
-

^{1*}Udruga '**Društvo za obnovu i revitalizaciju Kule Stojana Jankovića - mostovi**'. utemeljena je 2006 g. kao neprofitna udruga s jedinim ciljem definiranim već u naslovu. Okuplja zainteresirane pojedince (oko 70 članova), uključivo eksperte (za sada oko 15) različitih disciplina – iz prirodnih, tehničkih, medicinskih, društvenih znanosti i umjetnosti, koji su kvalificirani i predlagati i pomoći u formulaciji kvalitetnih međunarodnih projekata. Također, Udruga je od (uz privolu Ministarstva kulture RH) od 2009 g. počela provoditi realizaciju sredstava namjenski dobivenih za obnovu Kule Jankovića, uz redovito praćenje i kontrolu provođenja svih faza radova. Tu svoju misiju Udruga je provela je stručno i profesionalno, osiguravši kvalitetni projekt građevinske obnove, kvalitetnog ovlaštenog izvođača radova, putem provođenja procesa javne nabave radova (uz pomoć ovlaštenog profesionalca), te adekvatni građevinski nadzor, te, naravno, uz stalni konzervatorski nadzor nadležnog Konzervatorskog odjela u Zadru-

^{2*} Vjerujući da obnova kulturne baštine dobiva puni smisao tek ako je prati i primjerena revitalizacija, iniciran je niz **revitalizacijskih aktivnosti u Kuli** s ciljem stvoriti uvjete i razviti načine za revitalizaciju Kule Stojana Jankovića i pripadajućeg *arboretuma* kao područja značajnog kulturno-povijesnog i prirodnog nasljeđa. Nakon prvog događanja, u gotovo nadrealističkom okruženju i gotovo sasvim srušenog kompleksa i srušenih okolnih sela, (obilježavanje 100-godišnjice rođenja Vladana Desnice 2005g., u Kuli Jankovića niz redovnih aktivnosti (Znanstveno-kulturni skup '*Desničini susreti*'), *Međunarodni volonterski kampovi u Kuli* , *Međunarodne ljetne škole*, te niz drugih prigodnih aktivnosti (npr. terenski rad Odsjeka za etnologiju i kulturnu antropologiju, FFZg, snimanje dijela Japanskog dokumentarno-animiranog filma: *Stojan Janković – Hero of the Border*’, itd. 2009 g. vlasnici Kule su sa Sveučilištem u Zagrebu sklopili *Sporazum o dugoročnom korištenju*, kojem je cilj izgradnja tzv. '*Sjeverne fronte*' Kule, u kojem je planirano da bude *Međunarodni sveučilišni centar*. Također je provedeno niz projekata, domaćih i međunarodnih. Najveći projekti s početkom u 2012 g. su: *Jankovic Castle: historic site, generating sustainable development of the Ravni Kotari region*“, te "*Mainstreaming human rights in areas of special state concern in Croatia*“ (EU IPA Projekti, 2012-2014 g.), „*Re-opening of the Jankovic Castle to the public*“ , - (američki "2011 Tourism Cares Grant") a o domaćih: „*Međunarodni sveučilišni centar u Islamu Grčkom i mediteranska akademska zajednica: Razvoj i perspektive*“, - Sveučilište u Zagrebu (2012-2013 g.).

^{3*}Kula Jankovića ima i veliki **turistički potencijal**. Nakon uređenja najstarijeg dijela Kule Jankovića i njegovim uključivanjem u turističku ponudu, potpomoglo bi se razvoju turizma u zadarskom zaleđu. U pitanju je kraj koji raspolaže s ogromnim turističkim potencijalom, ne samo zbog svojih prirodnih ljepota, nego i iznimno bogate povijesne i kulturne baštine. Kroz EU projekte (*Old Castle-New Bridges*, te *Old Castle-More Bridges*) izrađen je i prvi **Kulturni vodič** Zadarskog zaleđa, koji je identificirao i stručno-popularno opisao, uz Kulu, još preko 40 izuzetno vrijednih i zanimljivih objekata kulturne baštine, uglavnom vrlo slabo poznatih široj javnosti a još manje turistički korištenih. Kula Jankovića predstavlja i sama veliki turistički potencijal, i kulturni i prirodni: kompleks je na prekrasnom prirodnom položaju, s oko 4 ha parkovnih površina - prava oaza zelenila uz izvor vode i bazen - unutrašnji prostori s oko 1500 m2 pod

krovovima (nakon obnove), sa zanimljivim sadržajima, bogate zbirke s vrlo različitim sadržajima. Nažalost, parkovni dio se poslije ratnih stradanja obnavlja puno sporije od objekata.

^{4*}Prema studiji Prof. B. Aničić, Agronomski fakultet, u okviru projekta EU IPA Sveučilište) obnova ovog zida je preduvjet da bi se mogla obnoviti (sada uništena) šuma borova i čempresa, koja je štitila crkvu Sv. Đurđa. Krov crkve, iako obnovljen 2002 g., već pokazuje oštećenja upravo zbog snažnih bura.

Napomena:

Neovisno o ovom Projektu (Prijedlogu Prijavnice), te više drugih projekata obnove i revitalizacije kompleksa spomenutih u njoj, u tijeku je niz inicijativa o daljoj, komplementarnoj, revitalizaciji Kule Jankovića.

Od njih je najveći (i najbliži realizaciji) projekt Međunarodnog sveučilišnog centra u tzv. „Sjevernom krilu“ Kule Jankovića.

.2009 g. vlasnici su sa Sveučilištem u Zagrebu sklopili *Sporazum o dugoročnom korištenju*, kojem je cilj izgradnja tzv. ‘*Sjeverne fronte*’ Kule, u kojem je dogovoreno da bude **Međunarodni sveučilišni centar (MSC)**. Za osnivanje **Međunarodnog sveučilišnog centra** (Sveučilište u Zagrebu, Sveučilište u Zadru,) očekuje se priključivanje i drugih Sveučilišta (za sada su pokazali načelni interes Graz, Beč, i neka Sveučilišta iz drugih susjednih država). Centar je zamišljen kao modernu, *state-of-the-art* ustanovu, s mogućnošću povremenog smještaja i profesora i studenata Međunarodni sveučilišni centar bavio bi se obrazovnim, znanstvenim, kulturnim i razvojnim projektima, kao i održavanjem konferencija, ljetnih škola, terenskog rada raznih odjela fakulteta, umjetničkih/restauratorskih kolonija, itd. U pripremi je prijava na Strukturne fondove EU, koji bi trebali omogućiti da se Projekt gradnje i oživljavanja MSC uspješno realizira.

Upozoravamo na sinergiju i komplementarnost koju treba očekivati ukoliko se Međunarodni sveučilišni centar uspješno realizira. Ne samo da bi činjenica da je Kula Janković važno kulturno dobro koristila realizaciji i razvoju MSC, već i obrnuto, samo postojanje MSC bi izrazito pomoglo prepoznatljivosti i samo-održivosti Kule kao kulturnog dobra. Npr. dogovoren je stalni boravak domara u MSC (koji bi, ujedno direktno pridonio i sigurnosti cijelog kompleksa). Uređenje i povijesno-kulturnog dijela Kule i edukativno-znanstvenog MSC-a povećalo bi vrijednost i jedne i druge komponente, i materijalno i simbolički, povećavajući ‘visibility’ Kule Jankovića i jačajući njezin ‘brand’. I ‘visibility’ i ‘brand’ izrazito bi povećalo interes i šire znanje o Kuli, pa onda i posjećenost Kule kao kulturnog dobra, Istovremeno, Smještaj MSC u ambijent Kule sa svim njezinim kulturnim, povijesnim i prirodnim kvalitetama djelovalo bi privlačno za nove potencijalne istraživače (posebno one iz vana) za nove projekte i znanstveno-obrazovne aktivnosti u Kuli. .

Oba aspekta pomogla bi ne samo samo-održivosti Kule već i bitno pomogla razvoju regije, koja se još uvijek nije oporavila od ratnih stradanja.

Dr. sc. Uroš Desnica, dipl. ing.,

Predsjednik Upravnog odbora neprofitne udruge ‘*Društvo za obnovu i revitalizaciju Kule Stojana Jankovića - mostovi*’